

BIZTONSÁGPOLITIKAI SZEMLE

2008 MÁRCIUS – ÁPRILIS

1. ÉVFOLYAM 2. SZÁM

- 1 A damaszkuszi találkozó – Várható-e az izraeli-szír békeszerződés a közeljövőben?
Rada Csaba

- 8 Az ígéret szép szó – ha megtartják, úgy jó?
Barack Obama és John McCain kül- és biztonságpolitikai programjának összehasonlítása
Szóke Diána

- 13 Hallgat a Sárkány – Kína és a Dél-Oszét konfliktus
Matura Tamás

- 17 Újrakezdi-e atomprogramját Észak-Korea?
Havasi Eszter

 CORVINUS
KÜLÜGYI ÉS KULTURÁLIS EGYESÜLET

CORVINUS KÜLÜGYI ÉS KULTURÁLIS EGYESÜLET

biztpol.corvinuembassy.com

ESSZÉ

A DAMASZKUSZI TALÁLKOZÓ – VÁRHATÓ-E AZ IZRAELI–SZÍR BÉKESZERZŐDÉS A KÖZELJÖVŐBEN?

Rada Csaba

Történelmi jelentőségű találkozókra került sor szeptember elején a szír fővárosban. Szeptember 3-án Basír al-Asszad szír elnök meghívására Damaszkuszba érkezett a Nicholas Sarkozy francia elnök által vezetett francia delegáció, amelynek Bernard Kouchner külügyminiszter mellett más politikai és gazdasági vezetők is tagjai voltak. Az első nap kétoldalú gazdasági tárgyalásait követően szeptember 4-én csatlakozott a felekhez Recep Tayyip Erdoğan török miniszterelnök és Sejk Hamad bin Kalifa katar emír is. A négy vezető megbeszélésének elsődleges célja a közel-keleti helyzet áttekintése volt, így szóba került a libanoni rendezés, Irán regionális helyzete, illetve természetesen az izraeli-szír béketárgyalások is. A találkozó a közel-keleti békefolyamat szempontjából szimbolikus jelentőséggel bír.

Az ülésen Asszad elnök megerősítette, hogy eddig négy szakértői szintű tárgyalási forduló zajlott le török közvetítéssel Izrael és Szíria között. Ugyan a tárgyalásokon még az áttörés nem következett be, mindkét fél határozottan és konstruktívan lépett fel. Bár Erdoğan miniszterelnök a sajtótájékoztatóján bejelentette, hogy a tervezett ötödik isztambuli fordulót bizonytalan időre elnapolták a felek (az izraeli belpolitikai válságra és az amerikai elnökválasztásra való hivatkozással), már a tárgyalások ezen stádiumában megállapítható az április óta tartó folyamat történelmi jelentősége. A tárgyalások egy igen törekeny folyamat külső megnyilvánulásai, amelyek több tényezőre is visszavezethetőek, ugyanakkor végkimenetelük nagyon kétséges. Ezen elemzés célja, hogy felderítse, vajon mi vezetett ahhoz, hogy az évtizedes ellenségek 2008-ban hajlandóak voltak megkezdeni a közvetett párbeszédet, milyen további

tényezők játszottak közre abban, hogy tárgyalások megvalósulhattak, illetve mik a kilátásai az izraeli-szír megállapodás megkötésének?

Mindennek a háttérben valószínűleg a Szíriára nehezedő nemzetközi nyomás, és az elszigeteltségből való kitörési kényszer állhat. Szíriát a nemzetközi közösség már Háfez al- Asszad regnálása (1971-2000) óta igyekezett elszigetelni, hivatkozva annak terroristacsoportokkal fenntartott kapcsolataira, Amerika és Izrael-ellenes fellépésére, illetve tömegpusztítófegyver-programjaira. Az izolációt az apjánál rugalmasabb Basír 2000-es hatalomra jutása sem tudta megtörni (bár számos környező országgal javultak a bilaterális kapcsolatok: pl.: Törökország), George W. Bush 2002-ben a híres „gonosz tengelye” beszédében Szíriát is lator államként jelölte meg. A szír nyitási kísérleteket megakadályozták Damaszkusz Teheránnal fenntartott jó kapcsolatai, a Hezbollah nem titkolt támogatása, illetve Asszad Amerika-ellenes politikája is, azonban a legjelentősebb törés 2005-2006-ban következett be. A Szíria-ellenes libanoni miniszterelnök, Rafik Hariri elleni 2005. februári merénylet állítólagos damaszkuszi kötődései következtében az ország addigi elszigeteltsége tovább erősödött, sőt a „cédrusos forradalom” és a nemzetközi nyomás következtében kénytelen volt kivonni az 1985 óta Libanonban állomásozó erőit. Szíria nemzetközi elszigeteltségét tovább erősítette a 2006 nyarán a Szíria támogatását élvező Hezbollah és az izraeli erők között kitört libanoni háború.

Ellentétben a korábbi évek történéseivel, a 2005-2006-os események nem csak nemzetközi izolációhoz vezettek, hanem Szírián belüli mozgolódásokat is kezdeményeztek. Az a tény, hogy Basír al-Asszad kénytelen volt kivonulni Libanonból azt jelentette, hogy elveszítette apja örökségét. A presztízsveszteség, az elszigeteltségből (is) következő gazdasági problémák és a kettő együttes következményeként növekvő társadalmi elégedetlenség vezetett valószínűleg ahhoz, hogy az ország élén álló alig 10 %-os alevita kisebbséget képviselő Asszad elnök a nyitás mellett döntött. A nemzetközi nyitás egyébként sem áll messze Asszadtól, aki már 2000 után bizonyította, hogy alapvetően más politikát képvisel, mint apja. Ez jól látszott abból, ahogyan új alapokra igyekezett helyezni kapcsolatait a környező országokkal. Többek között intenzív gazdasági és politikai tárgyalások is kezdődtek Törökországgal, amelyek 2004-ig számos bilaterális szerződésben is materializálódtak. Ha az Egyesült Államokkal nem is, de az Európai Unióval és a nyugat-európai államokkal Szíria folyamatosan kereste a kapcsolatot, bár a 2002 utáni elhidegülés nem kedvezett a

viszonyuknak. Szíriában eközben lassú és jelképes reformfolyamat indult meg, amely a libanoni háborút követő nemzetközi indulatok lecsillapodása után esélyt jelentett Szíria számára az elszigeteltségből való kitörésre.

Az nyilvánvaló volt Szíria számára, ha az Európai Unió szankciókkal él vele szemben, illetve az Egyesült Államok továbbra is a lator államok között tartja számon, akkor valójában nem elégséges, hogy javulnak a kapcsolatai a Közel-Keleten (még akár Törökországgal is). Ezt még tetézte az is, hogy hiába indultak be az (ugyan meglehetősen lassú) reformfolyamatok, hiába igyekezett Damaszkusz konstruktívan fellépni a libanoni rendezésben, az a nemzetközi megítélésben különösebb változást nem eredményezett. Ezt jól mutatja, hogy Washington a 2006 végén kiadott Baker-Hamilton jelentés ajánlásai ellenére sem változtatott a Szíriával szembeni politikáján, illetve 2007 elején Izrael lebombázta egy (észak-koreai szakemberek által irányított) atomreaktor állítólagos építési munkálatait.

A Baker-Hamilton jelentéshez hasonlóan számos szakértő folyamatosan hangsúlyozza, hogy Damaszkusz lehet az izraeli-palesztin békefolyamat kulcsa, így a közel-keleti rendezéshez először Szíriának kell megkötnie a béke-megállapodást Izraellel. A Szíria támogatását élvező Hamasz és Hezbollah szervezetekkel szemben ugyanis másképpen aligha lehetséges az izraeli megegyezés. Azonban azt sem szabad elfelejteni, hogy a béke-megállapodás rendezné a Golán-fennsík körüli területi vitákat, amely jelentősen javítaná Izrael biztonsági helyzetét. Az is egyértelműen feltételezhető, hogy az izraeli-szír béke-megállapodást hamarosan Libanon helyzetének rendezése is követné. A térségben jelentős befolyással bíró Szíria kihagyhatatlan a közel-keleti békefolyamatból, az annapolisi folyamat Damaszkusz támogatása nélkül nem érheti el a célját.

Mindezek tudatában, szinte már várható volt, hogy hamarosan nyilvánosságra kerül a tény, hogy Izrael és Szíria – közvetítéssel – tárgyalásokba kezdett. A korábbi években is felröppentek ugyan hírek tárgyalások megindulásáról, de azt minden esetben cáfolták az állítólagos résztvevők. 2008 áprilisában viszont maga Basír al-Asszad közölte egy katarai lapnak adott interjújában, hogy történelmi jelentőségű tárgyalások kezdődtek Izraellel. Ehud Olmert májusban nyilvánosságra hozta a török közvetítéssel Isztambulban megvalósult fordulók hírét, amely ismét felélesztette a reményeket az annapolisi folyamat sikerében, ugyanis a résztvevő felek addig csak néhány jelképes eredményt voltak képesek elérni.

Mindezekkel összefügg az is, hogy a Szíria által követett „kitörési stratégia” egybeesett az Európai Unió francia elnökségéhez és Nicholas Sarkozy nevéhez fűződő külpolitikai aktivizálódással a Mediterrán térségben. A francia elnök által fémjelezett új „európai irányvonal”, Franciaország külpolitikai érdekeinek megfelelően fogadókésznek mutatkozott Asszad nyitási kísérletére, amelynek látványos megnyilvánulása volt az, hogy Sarkozy nemcsak a 2008. július 1-jei Mediterrán Unió csúcsertekezletére hívta meg szír partnerét, hanem az azt követő győzelem napi fogadásra is. Ez azért bírt különösen nagy jelentőséggel, mert a 2002 után megromló bilaterális kapcsolatokat 2005-ben a kapcsolatok szinte teljes megszakítása követte. Éppen ezért, a francia külpolitika hirtelen aktivizmusa a térségben meglepetésszerű volt. Kouchner külügyminiszter augusztusi és Sarkozy szeptemberi látogatása Damaszkuszban a bilaterális kapcsolatok felmelegedését jelzik.

Párizs – sokak szerint elhamarkodottan – ajtót nyitott az izoláltságban élő Szíria számára elsősorban az Európai Unió felé. Nem vitás, hogy Franciaország szíriai befolyásának visszaszerzése mellett elsődleges törekvése volt, hogy az EU aktívabb szerepvállalása révén életben tartsa (vagy talán felébressze) az annapolisi folyamatot, illetve bevonja az addig a folyamatban mindeddig perifériára került Szíriát (és Libanont). Ezzel biztosíthatta ugyanis Franciaország és az Európai Unió szerepét a történelmi jelentőségű folyamatban. Ez adott lehetőséget arra is, hogy a francia és a szír kezdeményezések ilyen könnyedén találkozhattak.

A kezdeti lendület ellenére megkérdőjelezhető, hogy Szíria és Izrael eljutnak a béke-megállapodásig. Asszad elnök már a damaszkuszi találkozón jelezte, hogy az izraeli-szír tárgyalások átmenetileg biztosan nem folytathatóak tovább. Ennek egyik legfőbb oka, hogy a közel-keleti helyzet legfontosabb külső szereplője, az Egyesült Államok nélkül nem érdemes komolyabb tárgyalásokat folytatni, így a tárgyalások következő fordulójára csak novemberben, az elnökválasztások után számíthatunk. Utalt arra is, hogy az izraeli belpolitikai helyzet, hasonlóan lehetetlenné teszi a tárgyalásokat. Azonban kérdéses, hogy a kezdeti lelkesedés után van-e lehetőség a tárgyalások folytatására.

Ezzel kapcsolatosan számos pro és kontra érv felmerül, több a folyamatot akadályozó, illetve annak továbbvitelét elősegítő tényezőt kell számításba vennünk. Átmenetileg az egyik legfőbb akadályt az izraeli belpolitika jelenti. A korrupciós botrányba keveredett Ehud Olmert gyakorlatilag

diszkreditálódott a belpolitikában, és legitimitásának hiánya kezdett kihatni az ország külpolitikájára is. Elkerülhetetlenné vált a miniszterelnök lemondása. Azonban Olmert távozása annak a veszélyét hordozza magában, hogy egy nála rugalmatlanabb, keményvonalas politikus kerül az ország élére, aki akadályozhatja a tárgyalások folytatását. Tekintettel arra, hogy Szíria legfőbb követelése az 1967-ben elfoglalt területekről való izraeli kivonulás, egy ilyen kérdésben egy keményvonalas politikus aligha kezd alkudozásba. Különösen akkor nem, ha maga is harcolt az 1967-es hatnapos háborúban, mint azt a Kadima párt egyik elnökjelöltje Saul Mofaz közlekedésügyi miniszter is tette.

Ehud Olmert először a Kadima pártelnöki pozíciójáról mondott le, amelyre végül a két jelölt – nagyon kicsi különbséggel – a keményvonalas Mofaz és az Olmert-i irányvonalat képviselő Cipi Livni külügyminiszter közül az utóbbit választották meg. Ez egy pozitív jelzés lehet

Szíria számára, hiszen Peresz elnök nagy valószínűséggel Olmert utódként – aki szeptember 21-én megerősítette, hogy lemond kormányfői pozíciójáról is – valószínűleg Livnit fogja kinevezni az új kormány élére. Azonban jelenleg még ez is kétséges, hiszen Livni hiába Izrael legnépszerűbb politikusa, gyors politikai felemelkedése következtében még nem alakult ki körülötte az a szövetségesi kör, amely egyértelműen támogatná a koalícióban. Kérdéses, sikerül-e a korábbi partnerekkel új koalíciót kötni, hiszen a jelenlegi felmérések szerint egy előrehozott választásokon az ellenzéki Likud kerülhetne nyertes pozícióba. Ez pedig szintén törést jelenthetne az ország külpolitikájában, a békefolyamathoz kapcsolódó viszonyában.

Szintén akadályozó tényező lehet a közeljövőben két világpolitikai változás is. Az első azzal kapcsolatos, hogy a békefolyamatot jelentősen felgyorsította az a tény, hogy Sarkozy nem csak Franciaország, de az EU elnökeként is fellépve képes volt felgyorsítani Szíria nyitási folyamatát. Azonban Franciaország hamarosan átadja a stafétát Csehországnak, amely váltást fog jelenteni az EU külpolitikájában is. Valószínűleg a keleti szomszédság kerül előtérbe 2009 folyamán a cseh, majd a svéd elnökség legfőbb prioritásai között. Az izraeli-szír tárgyalások viszont legkorábban idén decemberben, de inkább 2009-ben kezdődnek újra, amikor az elnökválasztási kampányokból felocsúdó Egyesült Államok is tevékeny résztvevőjévé válhat a folyamatnak. Bár az megint kérdés, hogy az új elnök miként fog viszonyulni a tárgyalásokhoz, annak feltételeihez, milyen

politikát fog képviselni Szíriával szemben. Amennyiben a neokon külpolitika marad irányadó, lehetséges, hogy lassítani és akadályozni fogja a megegyezést.

Befolyásoló tényező lehet Szíria közel-keleti arab és nem arab szövetségeseinek reakciója a folyamatra. Különösen a közeli szövetséges, Irán viselkedése lehet meghatározó. Teherán Izrael esküdt ellensége, a jelenlegi elnök már többször megemlítette Izrael elpusztítását. Bár természetesen ezek csak retorikai fordulatok és az iráni vezetés is számos kérdésben pragmatikusan gondolkodik, nem kizárható, hogy Teherán nem csak rosszallását fejezi ki Damaszkusz döntésével kapcsolatban, hanem gyakorlati lépéseket is tesz annak megakadályozására.

A tárgyalások folytatásának gátat vethet továbbá olyan más, regionális célokkal rendelkező államok közbeavatkozása is, mint Egyiptom. Kairó féltékenyen és fenntartással figyeli Szíria nyitási kísérletét, illetve a béketárgyalásokat. Egyiptom köztudottan a régió egyik vezetőjének tartja magát és igyekszik befolyását fenntartani. Éppen ezért érinti érzékenyen egy újabb potenciális hatalom, egy felemelkedőben lévő „játékos” megjelenése a regionális szintéren.

Egyiptom már lassan három évtizede megkötötte a békeszerződést Izraellel, így lehetősége nyílik arra, hogy Izraelre nyomást gyakorolva lassítsa a tárgyalásokat (megakadályozni valószínűleg nem fogja), vagy szót emeljen ellene az Arab Liga legközelebbi ülésén.

Tehát láthatóan számos bizonytalan tényező és egymással ellentétes érdekek szövevénye övezi a tárgyalások folytatását. Azonban nem csak ellenérdekek léteznek, számos tényezőtől arra lehet következtetni, hogy a tárgyalások folytatódni fognak. Az első ilyen körülmény a fentebb már kifejtett szíriai nyitási kényszer, amelynek továbbra is kulcseleme az Izraellel való megegyezés. Ezen a fent említett ellenérvek egyike sem tud változtatni. Ahogyan azon sem, hogy Asszad szemmel láthatólag igyekszik az ország hatalmát megnövelni, és ismét regionális tényezővé válni. Ez nem csak belső legitimitását biztosítaná, de számos gazdasági és politikai hozadékkal is járna az ország számára. Ehhez pedig eszköz lehet az Izraellel való kiegyezés. Nem szabad elfelejtenünk, hogy a beindult folyamat, illetve a Sarkozy biztosította lendület még annak ellenére is fennmaradhat, hogy maga a politikus már nem lesz az EU elnöke. Ez ugyanis nem valószínű, hogy megakadályozza abban, hogy a Mediterrán Unió és Szíria ügyét tovább támogassa.

A franciaországi, izraeli és amerikai változásokkal ellentétben Törökország politikai elitje változatlan marad, ami azt jelenti, hogy továbbra is aktívan fel fognak lépni az arab-izraeli rendezés ügyében. Törökország számára elsődleges gazdasági és biztonságpolitikai érdek a Közel-Kelet békéjének helyreállítása. Aktivitását csak megerősíti regionális hatalmának kiterjesztésére tett kísérlete, amely az utóbbi időszakban párosul béketeremtő ambíciókkal is (Izd. örmény-török tárgyalások, tervezett örmény-azeri közvetítés). Törökországnak eminens gazdasági-kereskedelmi érdeke, hogy két fontos partnere békét kössön egymással, nem beszélve a biztonságpolitikai kockázatok jelentős csökkenéséről.

Nem csak Törökország vált rendkívül konstruktívvá a térség békéjének biztosításában, hanem a kis Öböl-menti arab országok is. Közülük kiemelkedik Katar szerepe, amely egyre hangosabban igyekszik hallatni a szavát, hozzájárulni a békefolyamathoz. Ez jól megfigyelhető volt a szeptember eleji damaszkuszi konferencián.

Az, hogy Szíria 2008 tavaszán megkezdte a tárgyalásokat Izraellel, számos tényező egybeesésének köszönhető: Szíria belső és külső kényszerének, Basír al-Asszad legitimációs válságának, illetve személyiségének, Nicholas Sarkozy fellépésének és a francia EU-elnökségnek, Törökország elkötelezettségének, az izraeli kormányfő kompromisszumkészségének. A sort még folytathatnám, de már így is egyértelműen látszik, hogy e tényezők komplex viszonya, talán szerencsés egybeesése is kellett a szíriai és izraeli politikai akarat megléte mellett, ahhoz, hogy megkezdődjenek az érdemi tárgyalások. Éppen ezért törékeny a folyamat, ezért nehéz egyértelműen kijelenteni, hogy 2008 végén – 2009 elején várható a tárgyalások folytatása. Jelenleg a nagy kérdés az új izraeli kormányfő és az új amerikai elnök személye, illetve hozzáállásuk a közel-keleti békefolyamathoz, ugyanis a labda Izrael és, a háttérben, az Egyesült Államok oldalán van. Asszad Damaszkuszban tudatta az újságírókkal, hogy egy hat pontos javaslatot juttatott el Izraelbe. Bár ennek tartalma nem ismert, az biztos, hogy a következő lépést Izraelnek kell megtennie a békefolyamat folytatásához.

CIKK

AZ ÍGÉRET SZÉP SZÓ – HA MEGTARTJÁK, ÚGY JÓ? BARACK OBAMA ÉS JOHN MCCAIN KÜL- ÉS BIZTONSÁGPOLITIKAI PROGRAMJÁNAK ÖSSZEHASONLÍTÁSA

Szóke Diána

Szinte nem telik el nap anélkül, hogy a nemzetközi híradásokban ne halljunk valamit az amerikai elnökválasztási kampány legújabb eseményeiről. A média fokozott érdeklődése talán elsősorban annak tudható be, hogy a november 4-ikei választások kimenetele még közel sem dőlt el, és a nevesebb közvélemény-kutató intézetek szerint a két jelölt továbbra is fej-fej mellett halad. A kampánynak szentelt figyelem másik fő oka az, hogy az elnökválasztás eredménye – közvetlenül vagy közvetve – az egész világra kihat. Ennek fényében különösen égető kérdéssé válik a két jelölt kül- és biztonságpolitikai programjainak tartalma.

Döntő világpolitikai szerepe miatt az Amerikai Egyesült Államok külpolitikája olyan meghatározó elveket fogalmaz meg, melyek a demokratikus nyugati világ nemzetközi magatartásának alapjául szolgálnak. A szeptember 11-iki terrortámadások utáni amerikai válaszlépések, a vitatott legitimációjú iraki háború, illetve az erősen bírált, ún. „Bush-doktrína” alkalmazásának egyik következménye az, hogy számos elemző szerint az elmúlt időszakban csorba esett az USA külpolitikai tekintélyén. Így kérdés az, hogy akár a demokrata Barack Obama, akár a republikánus John McCain képes lesz-e javítani az amerikai kül- és biztonságpolitika nemzetközi megítélésén.

A médiában óriási sztárnak számító Obamát riválisai sokszor azzal vádolják, hogy fiatal kora miatt nincsen meg sem egy ország, sem pedig az egész nyugati világ vezetéséhez szükséges tapasztalata. Való igaz, a 47 éves

illinois-i szenátor elsősorban nem külpolitika képességei miatt nyerte el a Demokrata Párt jelöltségét. Ugyanakkor a felelős amerikai kül- és biztonságpolitika iránti elkötelezettségét mi sem jelzi jobban, mint az, hogy Joe Bident, a demokraták nagytekintélyű külpolitikai szakértőjét választotta alelnök-jelöltjének. A kampányát a változás ígéreteire kihegyező Obama megválasztása esetén komoly átalakulásokat ígér az amerikai diplomácia területén is. A multikulturális háttérű (kenyai felmenőkkel büszkélkedő, részben külföldön nevelkedett) jelölt számos közvélemény-kutatás szerint riválisánál nagyobb népszerűségnek örvend az USA-n kívül, ezért jó esélye van arra, hogy megválasztása esetén képes legyen megváltoztatni a világban kialakult negatív Amerika-képet.

A republikánusok jelöltje, John McCain is úgy véli, itt az ideje, hogy visszaállítsák a világ hitét az Amerikai Egyesült Államokban és alapértékeiben,¹ illetve azt hangsúlyozza, hogy az USA-nak magának is jobb szövetségessé kell válnia.² A 72 éves arizonai szenátort ugyan számos támadás éri előrehaladott kora miatt, de ő éppen erre alapozza érvelését: kellő tapasztalat áll mögötte ahhoz, hogy elnökként átvegye a haderő főparancsnokságát is. McCain kampánystábjában minden lehetséges alkalmat kihasznál annak hangoztatására, hogy jelöltjük háborús veteránként több mint öt évig volt észak-vietnámi hadifogságban. Ugyanakkor erre rámutatva felmerül annak veszélye, hogy megválasztása esetén McCain külpolitikájában inkább a katonai aspektusokra helyezné a hangsúlyt, míg Obama – saját bevallása szerint – az „erős diplomáciát”³ tartja a konfliktusok alapvető megoldási eljárásának.

A két jelölt konkrét ügyekben tett javaslatai mindazonáltal sokszor nagyon hasonlóak, és a honvédelem területén Obama és McCain egyaránt az amerikai haderő korszerűsítése és fejlesztése mellett tör lándzsát.⁴ Mindketten még több katonát és pénzt szánának Afganisztán helyzetének stabilizálására,⁵ illetve fontosnak látják a pakisztáni-afgán határterületek szerepét is. Kubával kapcsolatban is több ponton egyeznek álláspontjaik: az embargót mindketten csak akkor szüntetnék meg, ha a kubai vezetés

¹ MCCAIN, John. *An Enduring Peace Built on Freedom*. (pp. 19)

² Ibid.

³ National Public Radio (NPR). *Transcript: Obama's speech at AIPAC*.

⁴ JohnMcCain.com. *National Security: A Strong Military in a Dangerous World*. és OBAMA, Barack. *Renewing American Leadership*.

⁵ STEWART, Rory. *How to Save Afghanistan*.

komoly lépéseket tenne a demokratizálódás irányába, bár Obama nagyobb hajlandóságot mutat a tárgyalásokra.⁶

Ugyanezek a különbségek merülnek fel Irán esetében is: míg Obama ismét „rámenős, értékalapú diplomáciát”⁷ ígér, addig McCain látszólag a katonai megoldások felé hajlana inkább. Ezzel együtt mindkét jelölt keményebb szankciókat helyez kilátásba Teherán ellen. (Nagy nyilvánosságot kapott az a tavalyi eset, amikor Dél-Karolina államban McCain a Beach Boys „Barbara Ann” című dalának szövegét „Bomb, bomb Iran”-re változtatva énekelte.⁸)

Az elnökválasztási kampány egyik legégetőbb kérdésének az iraki háború számít, melynek ügyében viszont a két jelöltnek teljesen ellentétes elképzelése van. McCain, aki maga ugyan megszavazta a háború indítását, nem ért teljesen egyet a Bush-adminisztráció stratégiájával: növelné az Irakban állomásozó amerikai csapatok létszámát,⁹ és a kivonulást nem valamilyen absztrakt menetrendhez, hanem a helyi viszonyok alakulásához kötné. Ezzel szemben Obama a „felelősségteljes kivonulást”¹⁰ és a szerinte kilátástalannak tűnő háború befejezését javasolja.

Mindkét elnökjelölt programjában kitüntetett helyen szerepel a palesztin-izraeli ellentét kérdése. Obama és McCain is alapvetően Izrael-barát álláspontra helyezkedik: mindketten a konfliktus hosszú távú rendezése és a Hamasz elszigetelése mellett érvelnek. Obama júniusban az American Israeli Public Affairs Committee előtt tartott beszédében kijelentette: Izrael biztonsága nem lehet alkualap, és egy olyan – két állammal számoló – megoldás tervét vázolta fel, mely szerint Jeruzsálem Izrael megosztatlan fővárosa maradna.¹¹

McCain külpolitikai programjának néhány innovatív eleme is van, így például egy teljesen új intézmény felállítását is felveti: az ún. „League of Democracies” (Demokráciák Ligája) azokat a „hasonló gondolkodású” országokat tömörítené, melyek képesek lennének közös elvek alapján cselekedni az ENSZ sikertelensége esetén;¹² a főként nyugati országokat

⁶ CNN Election Center. Campaign Issues - Cuba.

⁷ National Public Radio (NPR). Transcript: Obama's speech at AIPAC.

⁸ The Financial Times, FT.com. McCain has a song in his heart.

⁹ The New York Times. *McCain Sees 'No Plan B' for Iraq War.*

¹⁰ BarackObama.com. *War in Iraq.*

¹¹ National Public Radio (NPR). *Transcript: Obama's speech at AIPAC.*

¹² MCCAIN, John. *An Enduring Peace Built on Freedom.* (pp. 26)

magába foglaló szervezet így részben az euroatlanti kapcsolatok felélénkítésére is szolgálna. Az amerikai-orosz kapcsolatok romlása miatt a republikánus jelölt Oroszországnak a G8-ból történő kizárását javasolja; Oroszország helyére Brazíliát és Indiát venné fel a csoportba.¹³ Sajat megfogalmazása szerint nem kellene az USA-nak és Kínának feltétlenül ellenségeskednie, „de amíg Kína nem indul el a politikai liberalizáció útján, addig a két ország kapcsolata időszakos közös érdekeken és nem a közös értékeken fog alapulni”.¹⁴ Azt is hangoztatja, hogy nagyobb figyelmet kíván szentelni az USA és Latin-Amerika kapcsolataira, míg az afrikai kérdések közül a malária elleni küzdelemnek és a darfúri válság megoldásának jut hangsúlyos szerep programjában.¹⁵

Kül- és biztonságpolitikai elképzelései között mindkét jelölt komoly figyelmet szentel olyan aktuális kérdéseknek, mint a nukleáris technológia proliferációja, a klíma-változás vagy Ázsia növekvő világpolitikai befolyása. Az Obama és McCain közötti különbségek ezért gyakran nem programjaik tartalmában, hanem az ideológia szerepének megítélésében és a fellépés javasolt stílusában jelentkeznek. Az ideológiai megalapozottság, akár csak a terrorellenes harc propagandája, sokkal hangsúlyosabb szerepet játszik McCain kampányában,¹⁶ míg Obama egyes szakértők szerint inkább a pragmatizmust helyezi előtérbe.

A jelenleg nagyon szoros küzdelem még sok meglepetést hozhat a novemberi elnökválasztásig. Az orosz-grúz konfliktus fokozódása, az iraki vagy az afganisztáni helyzet elképzelhető változásai és egyéb, előre nem látható történések és politikai megfontolások miatt a jelöltek ígéretei akár gyökeresen meg is változhatnak. Természetesen az is kérdés, hogy megválasztása esetén akár Obama, akár McCain mennyire képes – vagy mennyire akarja – majd megvalósítani korábban kitűzött kül- és biztonságpolitikai programját.

IRODALOMJEGYZÉK

BarackObama.com. *War in Iraq*. <http://www.barackobama.com/issues/iraq/>. Letöltve: 2008. szeptember 18.

¹³ Ibid.

¹⁴ Ibid. (pp. 29)

¹⁵ Ibid.

¹⁶ MOLNÁR Gusztáv. *Stratégianálítás*.

CNN Election Center. *Campaign Issues – Afghanistan.*

<http://edition.cnn.com/ELECTION/2008/issues/issues.afghanistan.html>. Letöltve: 2008. szeptember 18.

CNN Election Center. *Campaign Issues – Cuba.*

<http://edition.cnn.com/ELECTION/2008/issues/issues.cuba.html>. Letöltve: 2008. szeptember 18.

The Economist. *Who would be best for the Arabs?* Kairó, 2008. augusztus 7.

http://www.economist.com/world/mideast-africa/displaystory.cfm?story_id=11893537. Letöltve: 2008. szeptember 18.

The Financial Times, FT.com. *McCain has a song in his heart.*

http://www.ft.com/cms/s/0/ac6d26b6-eea1-11db-8f38-000b5df10621.html?nclick_check=1. Letöltve: 2008. szeptember 18.

GORDON, Michael R. és NAGOURNEY, Adam. *McCain Sees 'No Plan B' for Iraq War.* The New York Times, 2007. április 15.

http://www.nytimes.com/2007/04/15/us/politics/15mccain.html?_r=1&scp=3&sq=mccain%20iraq&st=cse&oref=slogin. Letöltve: 2008. szeptember 18.

JohnMcCain.com. *National Security: A Strong Military in a Dangerous World.*

<http://www.johnmccain.com/Informing/Issues/054184f4-6b51-40dd-8964-54fcf66a1e68.htm>. Letöltve: 2008. szeptember 19.

MCCAIN, John. *An Enduring Peace Built on Freedom.* In: Foreign Affairs, November / December 2007, Vol. 86, Number 6

MOLNÁR Gusztáv. *Stratégjaváltás.* Népszabadság, 2008. június 6.

<http://www.nol.hu/cikk/494578/>. Letöltve: 2008. szeptember 19.

National Public Radio (NPR). *Transcript: Obama's speech at AIPAC.*

<http://www.npr.org/templates/story/story.php?storyId=91150432>. Letöltve: 2008. szeptember 16.

OBAMA, Barack. *Renewing American Leadership.* Foreign Affairs, July / August 2007, Vol. 86, Number 4.

STEWART, Rory. *How to Save Afghanistan.* Time Magazine, Kabul, 2008. július 17.

<http://www.time.com/time/world/article/0,8599,1823753,00.html>. Letöltve: 2008. szeptember 19.

WOODWARD, Calvin. *McCain and Obama on the issues.* The Washington Post, 2008.

szeptember 15. <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2008/09/15/AR2008091501527.html>. Letöltve: 2008. szeptember 18.

CIKK

HALLGAT A SÁRKÁNY – KÍNA ÉS A DÉL-OSZÉT KONFLIKTUS

Matura Tamás

2008. augusztus 7-én a grúz hadsereg csapatai megtámadták a Grúziából kivált, ám a nemzetközi közösség egyetlen tagja által sem elismert Dél-Oszétiát. Másnap, augusztus 8-án az orosz hadsereg ellentámadást indított, előbb kiszorította a grúz csapatokat Dél-Oszétiából, majd erőik benyomultak a Grúziához tartozó területekre, elfoglaltak több várost és ellenőrző pontokat állítottak fel, miközben légicsapást mértek fontos grúz ipari és infrastrukturális létesítményekre. Dimitrij Medvegyev orosz elnök 12-én befejezettnek nyilvánította a Moszkva által béketeremtőnek nevezett hadműveleteket, majd augusztus 18-án ígéretet tett az orosz csapatok kivonására. A konfliktus során a Nyugat, azaz elsősorban az Egyesült Államok illetve Oroszország között kialakult diplomáciai párba-j részeként augusztus 26-án Oroszország egyoldalúan elismerte a két szakadár tartomány, Abházia és Dél-Oszétia függetlenségét, amit a NATO¹ és nyugati kormányok egyöntetűen elítéltek.

A legújabb kaukázusi konfliktus biztonságpolitikai érdekessége elsősorban ez esetben sem a konkrét harci cselekményekhez kötődik, hanem ahhoz, ahogy az események hatására jól láthatóvá vált az elmúlt évtizedben megváltozott globális hatalmi helyzet, a régi és az új szereplők érdekrendszere. A „hiperhatalmi” szerepet élvező Egyesült Államok és az energia árak segítségével ébredező Oroszország mellett Kína is fellépett a globális színpadra, amelyet nem annyira a grandiózus Olimpia, mint inkább azok a törekvések jeleznek, ahogy a grúziai háború kapcsán Washington illetve Moszkva próbálja Pekinget a saját oldalára állítani. Peking azonban nincs könnyű helyzetben, a konfliktus hatásai egyszerre állíthatják belpolitikai kihívások és külpolitikai lehetőségek elé, így azt

teszi, ami a legbölcsebb: hallgat, és nem foglal egyértelműen állást egyik fél mellett sem².

Egyfelől a grúz háború legnyilvánvalóbb tanulsága Kína számára, hogy a szeparatizmus ellen – az eddigi gyakorlatnak megfelelően – a lehető leghatározottabban fel kell lépni, ami megerősíti a kínai vezetés elszántságát a tibeti illetve a pinjini (Xinjiang) ujgur törekvésekkel szemben³, és esetleg doktrína váltáshoz vezethet Tajvan ügyében⁴ is. Mindennél komolyabban foglalkoztathatja a pekingi vezetést a grúz események hatása a Tibeti Autonóm Terület és a Pinjin (Xinjiang) Ujgur Nemzetiségi Autonóm Terület lakossága körében erősödő függetlenségi mozgalmakra. Nyilvánvaló módon rendkívül kellemetlen Kína számára az, hogy Oroszország elismerte Dél-Oszétia és Abházia függetlenségét, miközben eddig egymást kölcsönösen segítve elleneztek bármiféle önállósodási törekvést (külön vizsgálatot érdemelne, hogy Moszkva ezzel végleg feladta a kilencvenes évek óta következetesen gyakorolt, Koszovó ügyében a legutóbbi időkig hangoztatott elszakadás ellenes politikáját). Így nem meglepő, hogy Peking – dacára a Tibettel kapcsolatos orosz támogatásnak – nem támogatja Moszkvát a Dél-Oszét kérdésben, hiszen Kína számára a két tartomány elismerése elfogadhatatlan, mivel precedenst teremt, és így felerősíti a nyugat-kínai elszakadási törekvéseket. Miután a márciusi tibeti zavargásokról szóló képek bejárták a világsajtót, az Olimpia idején lezajlott pinjini (Xinjiang), 30 halálos áldozatot követelő bombatámadások⁵ is a nyugat-kínai bizonytalanságról és az erősödő – a Kínára irányuló nemzetközi figyelmet kihasználó – szeparatizmusról árulkodnak.

A Sanghaji Együttműködési Szervezet (SCO) Tádzsikisztánban tartott csúcsértekezletén⁶ az orosz elnök nem tudta megszerezni a többi tagország, így Kína, Kazahsztán, Kirgizisztán, Tádzsikisztán illetve Üzbegisztán támogatását Dél-Oszétia és Abházia elismerésének ügyében. Bár tartózkodtak Oroszország bírálattól, az SCO közös nyilatkozatában aggodalmának adott hangot a Dél-Oszétiában kialakult feszültség miatt, továbbá a konfliktus tárgyalásos úton történő megoldását sürgette. Moszkva Grúziai fellépése, és az Egyesült Államokkal szemben tapasztalható erősödő ellenállása nem csak a kisebbségi és függetlenségi mozgalmak problematikája miatt veszélyezteti komolyan a 2001-ben létrejött szervezet további működését, hanem azért is, mert Kína még a látszatát is szeretné elkerülni annak, hogy egy Nyugat-ellenes szövetségben vesz részt.

A kaukázusi konfliktus kínai értelmezésének további aspektusaként számos elemző felveti, hogy az orosz-grúz háború hatására Peking átértékelheti jelenlegi Tajvan-politikáját. Grúzia esete Kína számára szimulálja azt a helyzetet, amikor egy nagyhatalom közvetlen érdekszférájába egy, a Nyugat által támogatott állam ékelődik be. Ebben a logikai láncolatban elgondolkodtató, ha Kína azt tapasztalja, hogy az Egyesült Államok és Európa gyenge, Oroszország pedig viszonylag alacsony politikai- és gazdasági költségek mellett képes Grúziát megbüntetni. Ezen félelmeket azonban gyengíti a Peking és Taipei viszonyában az utóbbi években bekövetkezett enyhülés, a gazdasági és legfelsőbb politikai kapcsolatok elmélyülése. Jelenleg nem tűnik valószínűnek, hogy a kínai gondolkodásmódra amúgy is jellemző hosszú távú, lassabb, de biztonságosabb gazdasági interdependenciára alapozott reintegrációs politika helyett Peking, engedve az esetlegesen kínálkozó lehetőségnek, erőszakkal foglalná el a népköztársaság szemszögéből reitens tartományt, amennyiben Tajvan nem tesz egyoldalú lépéseket a függetlenség deklarálásának irányába.

Hasonlóképpen elidegenítik Pekinget Moszkva támogatásától az oroszok grúziai fellépésének várható térségbeli hatásai. A harcok kitörése után a kínai Külügyminisztérium a fokozódó feszültség és a fegyveres konfliktus miatti mély aggodalmának adott hangot, illetve önmérsékletre és tűzszünetre hívta fel a feleket, miközben hangsúlyozta a viták párbeszéd útján történő megoldásának fontosságát a térség békéje és stabilitása érdekében⁷. Különösen ez utóbbi kitétel az, ami közvetlenül Peking érdeke. Kína sokat profitált a jelenlegi nemzetközi rendszerből, az utóbbi évtizedek viharos fejlődése mellett nem áll érdekében annak megváltozása vagy elbizonytalanodása. A Grúziában erővel fellépő Oroszország képe feszültséget szülhet a volt szovjet tagköztársaságok körében, illetve egész közép-ázsiai térségben. Az 1992 óta folyamatosan javuló, a stratégiai együttműködés szintjére emelkedő orosz-kínai kapcsolatok ellenére természetes, hogy Peking nem örülne, ha Moszkva újra befolyást szerezne a volt tagköztársaságokban, különösen, ha az veszélyeztetni a régió nyugalomát és így a kínai gazdasági térnyerést.

Másfelől, a külügyek terén Kína könnyen profitálhat a kaukázusi válságból. A kelet-európai rakétavédelmi rendszer, Ukrajna és Grúzia esetleges NATO tagsága és a Dél-Oszét konfliktus miatt elhidegülő orosz-amerikai kapcsolatok külpolitikai mozgásteret biztosítanak Peking számára, hiszen a külső ellenségképet Oroszországban újra felfedező USA

egyértelműen a kínai-amerikai kapcsolatok további elmélyítésre törekszik majd⁸. Mindemellett a közép-ázsiai térség kisebb államai is egyre inkább Peking felé orientálódnak majd, ami nagyban köszönhető az elmúlt években tapasztalható kínai diplomácia és soft-power sikeres alkalmazásának. Egy esetlegesen elhúzódó orosz-amerikai szembenállás az USA erőforrásainak afganisztáni és iraki tartós lekötöttsége mellett jó lehetőséget biztosít Kína számára, hogy eddig is gyorsan épülő kapcsolatrendszerét tovább erősítse Afrikában, Ázsiában vagy akár Dél-Amerikában.

A fentiek ismeretében látható, hogy Peking valóban bölcsen jár el, amikor egyenlő távolságot tart a grúz konfliktus résztvevőitől. Moszkva politikáját nem támogathatja, hiszen azzal egyrészt saját belső szeparatista mozgalmait erősítené, másrészt veszélyeztetné Közép-Ázsia stabilitását, ráadásul Moszkva hatalmi térnyerése sem áll érdekében. Az Egyesült Államok és Grúzia politikájának nyílt megerősítése ugyanakkor könnyen eltávolíthatná egymástól Kínát és Oroszországot, ami a kínai energiaéhséget figyelembe véve szintén nem kívánatos Peking számára, miközben távlati célja az orosz földgáz kelet felé térítése. A legegyszerűbb és egyben legésszerűbb indok azonban a XXI. századi, kínai splendid isolation: a legtöbbet úgy nyerheti Peking, ha nem tesz semmit, míg a másik két játékos egymásra pazarolja erőforrásait.

¹ A NATO főtitkára 2008. augusztus 26-i nyilatkozata: „*Viszautasítom az orosz kormány döntését, amelyben elismerte Grúzia két tartomány, Dél-Ossetia és Abházia függetlenségét. Ez számos, Oroszország által is támogatott, Grúzia területi integritását érintő ENSZ BT határozat kifejezett megsértését jelenti. Oroszország elmúlt hetekben tanúsított magatartása megkérdőjelezi a Kaukázus békéje és biztonsága melletti elkötelezettségét. A NATO határozottan támogatja Grúzia szuverenitását és területi integritását, és felhívja Oroszországot a fenti elvek tiszteletben tartására.*”

² M K Bhadrakumar: *China seeks Caucasian crisis windfall*, Asia Times Online, 2008. augusztus 19.

³ Viola Gienger és Dune Lawrence: *China's Georgia War Lesson: Today's Breakaway Bites Back Later*, Bloomberg.com, 2008. augusztus 18.

⁴ Muhammad Cohen: *Georgia on China's mind*, www.guardian.co.uk, 2008. augusztus 20.

⁵ Geoff Dyer and Jamil Anderlini: *Separatism stirs on China's forgotten frontier*, FinancialTimes.com, 2008. augusztus 17.

⁶ Stefan Wagstyl, Charles Clover, Geoff Dyer: *China fails to support Kremlin*, FinancialTimes.com, 2008. augusztus 29.

⁷ MoFA of the PRC, Qin Gang külügyi szóvivő, 2008. augusztus 10.

⁸ *Russia's isolation plays into China's hands*, International Herald Tribune, 2008. augusztus

CIKK

ÚJRAKEZDI-E ATOMPROGRAMJÁT ÉSZAK-KOREA?

Havasi Eszter

Észak-Korea (KNDK) akkor került először a figyelem középpontjába, mikor 2002-ben kijelentette, hogy az 1994-es keretegyezmény ellenére felújítja atomprogramját és ezt nyomatékosítva újra megnyitotta jongbjoni nukleáris komplexumát, súlyosan veszélyeztetve ezzel a térség stabilitását. Az ezt követő feszültséget mérsékelni kellett, megoldásra volt szükség, mielőtt a térségben olyan konfliktus éleződne ki, mely nemcsak e régió, hanem az egész világ erőegyensúlyának felborulásához vezethetne. Hatoldalú tárgyalások keretében az Egyesült Államok, Kína, Oroszország, Dél-Korea és Japán igyekeztek megoldást találni arra, hogy Észak-Korea feladja atomprogramját és mérsékelje atomhatalmi ambícióit.

Most, hat évvel később Észak-Korea ismét a nemzetközi figyelem középpontjában áll, miután 2008. június 27-én – a 2007 februárjában elért eredmények alapján – leállította atomprogramját és felrobbantotta jongbjoni nukleáris létesítményének egyik hűtőtornyát. Ez a kezdeti siker azonban nem bizonyult tartósnak, újra éles nézeteltérés alakult ki az Egyesült Államok és Észak-Korea között, mivel az Egyesült Államok előzetes ígéretével szemben nem vette le az országot a nemzetközi terrorizmust támogató országokat tartalmazó listájáról. Augusztus 14-én Észak-Korea felfüggesztette atomlétesítményeinek működésképtelenné tételét, majd szeptember elején fontolóra vette jongbjoni atomeróműve helyreállítását. Szeptember 24-én – ezt nyomatékosítva – leszedette a Nemzetközi Atomenergia-ügynökség pecsétjeit és megfigyelő kameráit legnagyobb nukleáris létesítményéről, valamint értesítette az ügynökséget, hogy egy héten belül ismét nukleáris fűtőanyagot fog használni a jongbjoni atomreaktor egyik újrafeldolgozó egységében, és az ellenőröket mostantól nem engedik be a létesítménybe.

2000 őszen még úgy tűnt, van esély rá, hogy az Egyesült Államok és Észak-Korea viszonyát békés úton rendezzék, ám a 2001. szeptember 11-ei terrortámadások mindent megváltoztattak. George Bush amerikai elnök az országot továbbra is a nemzetközi terrorizmust támogató államok közé sorolta és nem mutatott hajlandóságot arra, hogy ezt a döntését megváltoztassa. Amíg Észak-Korea szerepel ezen a listán, addig nem kaphat segílyeket, és a nemzetközi pénzügyi szervezetek által folyósított hitelektől is elesik, ez pedig nehéz helyzetbe hozza, az amúgy sem stabil észak-koreai gazdaságot. A megbélyegzettség következtében az ország nemzetközi megítélése is jelentős sérelmeket szenved. Emiatt döntött úgy a phenjani vezetés, hogy – más eszköz híján - erőfitogtatással próbálja befolyásolni az amerikai tárgyalófeleket, s újraindítja atomprogramját. Tovább fokozva a feszültséget, egy évvel később, 2003. január 10-én Észak-Korea kilépett az Atomsorompó Egyezményből.

Észak-Korea és az Egyesült Államok közötti feszült viszony rendezetlensége tartós bizalmatlansággal fenyegetett a régióban azáltal, hogy Phenjan további fegyverkezése és atomprogramja a régió amúgy is kényes hatalmi egyensúlyának felborulását vetítette előre. Japán, Dél-Korea és Tajvan reakciója – különösen, ha szintén nukleáris fegyverek kifejlesztésére irányul – nem csak a már fennálló válságot súlyosbíthatná, hanem a szomszédos Oroszország és Kína globális stratégiájára is befolyással lenne.

Az Egyesült Államok azonban nem volt hajlandó kétoldalú tárgyalásokat folytatni Észak-Koreával. 2003 augusztusában sor került az Észak-Korea atomprogramját beszüntetni kívánó első hatoldalú tárgyalásra. Ennek során a felek megállapodtak abban, hogy a problémát békés úton kívánják orvosolni, valamint kinyilvánították igényüket Észak-Korea teljes atomfegyver-mentességére. A két ország közti feszült viszony azonban nem mérséklődött, és, bár az Egyesült Államok kijelentette, hogy nem akarja megtámadni Észak-Koreát, meg nem támadási szerződést nem volt hajlandó kötni.

Fél évvel később, a 2004 februárjában megtartott második tárgyalás sem hozott változást, a felek továbbra sem tudtak megegyezésre jutni. Újabb fél év elteltével, 2004 júniusában azonban előrelépés történt. Az amerikai fél a javaslattal állt elő, hogy amennyiben a KNDK teljesen felhagyja atomprogramjával, havi 45 ezer tonna kőolajat kap, mely kielégítené energiaszükségletét. Mivel azonban a koreai delegáció nem volt

felhatalmazva, hogy ilyen horderejű döntésekben tárgyaljon, a megbeszéléseket megszakították.

2005. február 10-én Észak-Korea bejelentette, hogy rendelkezik nukleáris fegyverekkel. Ennek hatására a negyedik hatoldalú találkozón, 2005. szeptember 19-én az országok kötöttek egy megállapodást, melynek értelmében a KNDK-nak fel kellett függesztenie nukleáris programját, és vissza kellett térnie az atomsorompó egyezményhez valamint a Nemzetközi Atomenergia Ügynökség feltételeihez. Az Egyesült Államok, hogy minél nagyobb nyomást gyakoroljon Észak-Koreára, még ebben a hónapban zároltatta az országnak a makaói Banco Delta Asia pénzügyintézetében lévő számláit, melyeken összesen mintegy 24 millió dollár volt. A KNDK válaszul bejelentette, nem hajlandó addig újbóli tárgyalásra, míg az Egyesült Államok fel nem oldja a zárolt számlákat.

Észak-Korea azonban úgy döntött, tovább fokozza a feszültséget, és 2006. július 5-én rakétakísérletet, október 9-én pedig földalatti atomrobbantást hajtott végre. A nukleáris próbarobbanás után Dél-Korea radioaktivitást észlelt, amit később az USA is megerősített.

A történetek után már az ENSZ is szankciókat sürgetett. A BT döntése értelmében minden ENSZ-tagállamnak meg kellett tagadnia a kereskedelmet Észak-Koreával, ami egyaránt vonatkozott a technológiai eszközökre valamint a luxuscikkekre. A gazdasági nyomásgyakorlás meghozta az eredményét, Észak-Korea 2006 decemberében visszatért a hatoldalú tárgyalásokhoz.

A következő pekingi tárgyalás 2007 februárjában vette kezdetét, és ez végre eredménnyel zárult. A megállapodás szerint Észak-Korea bezárja a jongszoni atomerőművet és beengedi az országba a Nemzetközi Atomenergia Ügynökség képviselőit. Cserébe energiahordozókat kap, valamint USA leveszi a terrorizmust támogató országok listájáról. A megállapodás 3 lépésben állapította meg Észak-Korea kötelezettségeit: első lépésként bevallja minden nukleáris létesítményét, másodsor ezeket működésképtelenné teszi annyira, hogy helyreállításuk legalább egy évet vegyen igénybe, végül pedig hosszabb távon leszereli ezeket. Hogy ezt az egyezséget megkötötték, az a megelőző évek alapján elég valószínűtlennek tűnhet, hiszen ebbe az egyezségbe korábban egyik fél sem lett volna hajlandó belemenni. De a két vezetőnek lassan bele kellett törődnie egy ilyen kompromisszumba. Bush nem engedhetett meg magának még egy kudarcot Irak és Afganisztán után, Kim Dzsong Il pedig szembesült azzal,

hogy a fél évvel korábbi nukleáris próbarobbantás miatt legfőbb támogatója, Kína némileg kihátrált mögüle.

Bár Észak-Korea elfogadta a neki szabott feltételeket és beleegyezett atomprogramjának leállításába valamint abban, hogy át kell adni teljes nukleáris programjáról szóló jelentést, mindezt az előírt ideig, 2007. december 31-ig nem tudta megtenni. A tárgyalások ekkor újból megakadtak és a szakértők kezdtek kételkedni abban, hogy a KNDK valóban teljesíteni fogja a megállapodást. Észak-Korea azonban, ha fél éves késéssel is, de tartotta magát a feltételekhez és 2008 nyara az eddigi évek legnagyobb fordulatát hozta: Észak-Korea bejelentette, ha visszakapja a makaói bankszámlákon zárolt mintegy 24 millió dollárját, megkezdi atomprogramjának beszüntetését. Washington válaszul június 14-én a pénz jelentős részét átutalta az ország számára.

Ennek megfelelően 2008. június 26-án Phenjan nyilvánosságra hozta nukleáris tevékenységének listáját, egy nappal később pedig a Nemzetközi Atomenergia Ügynökség szakembereinek jelenlétében lerombolta jongbjoni nukleáris létesítményének hűtőtornyát. Washington üdvözölte az észak-koreai lépést és ígéretet tett, hogy 45 napon belül leveszi a KNDK-t a terrorizmust támogató országok listájáról. Pár nappal később amerikai hajó érkezett Észak-Koreába az előzetesen megígért élelmiszersegéllyel.

Még ugyanezen a napon az ENSZ is bejelentette, hogy megnégyszerezi az országnak nyújtandó élelmiszersegélyek mennyiségét.

Augusztusra letelt a 45 napos határidő, és USA még mindig nem vette le Észak-Koreát a listájáról. Washington azzal indokolta tettét, hogy független forrásból várja a nukleáris leszerelés felfüggesztésének megerősítését. Phenjan ezért augusztus 14-én bejelentette, felfüggeszti atomlétesítményeinek működésképtelenné tételét és fontolóra veszi atomerőműve helyreállítását. A jongbjoni nukleáris létesítmény üzembe helyezésére tett phenjani lépés már csak amiatt is aggodalmat kelthet, mert időközben a Koreai-félsziget atomfegyver-mentesítéséről szóló hatoldalú tárgyalások holtpontra jutottak.

Az észak-koreai atomfegyvert övező válságban számos, jelentősen különböző természetű érdek jelent meg. Abban azonban mind az öt ország egyetértett, hogy a legfontosabb a térség stabilitásának valamint a regionális egyensúlynak a fenntartása. Ha egy ilyen elszigetelt rezsim atomfegyverrel rendelkezik, az a környező országokban aggodalomra adhat

okot. Ha a leszerelési folyamat nem mutat eredményeket, a térségben akár egy kisebb válsághelyzet is súlyos eszkalációval fenyegethet. A legfőbb érdek tehát mindenképpen az, hogy Észak-Koreát minél hamarabb megszabadítsák nukleáris fegyvereitől.

A háttérben azonban egyéni érdekek is húzódnak. Észak-Korea és Kína kormányai köztudottan jó viszonyt ápolnak egymással, a 2006-os nukleáris próbarobbantás azonban nem kedvezett ennek a kapcsolatnak. Mivel Észak-Korea és Kína között gazdaságilag aszimmetrikus interdependencia áll fenn, hiszen Kína jelenti az ország számára a legfőbb kereskedelmi partnert, a KNDK-nak mindent meg kell tennie annak érdekében, hogy ez a kapcsolat fenn is maradjon. Az országban folyamatosan nő a kínai beruházások aránya, melynek következtében kialakult egy Kína-barát csoport, melynek tagjai meggazdagodásukat Kínának köszönhetik, és abban érdekeltek, hogy ez a rendszer továbbra is fennmaradjon. Peking ráadásul egy 1961-ben kötött barátsági és kölcsönös segítségnyújtási szerződés alapján, ha úgy ítéli meg, hogy Észak-Korea rendszerét stabilizálni kell, akár fegyveresen is beavatkozhat.

Mindez Dél-Korea számára a lehető legkedvezőtlenebb helyzetet jelentené. Ők ugyanis abban érdekeltek, hogy a félsziget egy népét, mely jelenleg két országban él, egyesítsék. Ehhez Észak-Koreát fel kell zárkóztatniuk magukhoz, beruházásokat kell eszközölniük, különben Észak-Korea gazdasága teljesen Kína fennhatósága alá kerül.

Az Egyesült Államokkal kapcsolatban felmerül a kérdés, hogy miért nem voltak hajlandóak kétoldalú tárgyalásokat folytatni Észak-Koreával. Az egyik magyarázat szerint a Bush-vezetés egyszerűen megbízhatatlannak és brutális diktátornak tartja Kim Dzsong Il-t. Ezért mindenképp azt akarták, hogy legyenek tanúi a tárgyalásoknak, mivel úgy gondolták, hogy Észak-Korea leszerelésének egyik fő fegyvere a politikai valamint gazdasági nyomásgyakorlás, ami hatásosabb, ha több állam gyakorolja egyszerre. Ezenkívül a multilaterális tárgyalások leveszik a terhet az USA-ról és nem kell egyenrangú félként elismernie Phenjant.

Többször felmerült már az a kérdés is, hogy miért kezeli másként Washington Irakot és Észak-Koreát. Colin Powell szerint Észak-Korea egy jólétet nélkülöző, izolált ország hanyatló gazdasággal és társadalommal és olyan szomszédokkal, akik nem örülnek annak, amit ott folyik. De Irakkal ellentétben – némileg a fenti, Kim Dzsong Il irracionális természetét hangsúlyozó érveléssel ellentmondásban – Észak-Koreát lehet diplomáciai

úton, elrettentéssel, megállapodásokkal és gazdasági nyomással kezelni. Az évekig tartó tárgyalássorozatokon ehhez tartotta is magát Washington.

Korábbi elvével ellentétben, mely szerint nem tárgyal diktátorokkal, Bushnak úgy tűnik irányvonalat kellett változtatnia, hogy sikert érjen el. A többi lehetőség, például a katonai erő alkalmazása, rosszabbnak tűnek ennél. Egy kiszámíthatatlan nemzet kezében nukleáris fegyvert hagyni pedig a lehető legrosszabb megoldás.

Különösen egy olyan nemzet kezében, mely jelenleg ilyen feszült viszonyt ápol az Egyesült Államokkal. Ha ez a viszony tovább romlik, akár egy USA-ellenes tengely szerveződése sem elképzelhetetlen. Ha igazak azok a feltételezések, melyek szerint Észak-Korea nukleáris fegyvereket szállított Iránnak, az Egyesült Államok nem alaptalanul tartana attól, hogy Észak-Korea a nukleáris proliferáció egyik kiindulópontja lehet.

Hogy a jelenlegi események milyen irányba mozdulnak el, azt nehéz megmondani. Egyelőre az is kérdéses, hogy a jelenleg holtpontra jutott hatoldalú tárgyalások mikor és miként folytatódnak tovább. Mindenesetre több olyan tényező is van, így az amerikai elnökválasztás és Kim Dzsong Il romló egészségi állapota, mely a kimentet teljes egészében megváltoztathatja. Hiszen ki tudja, hogy folytatódnak a tárgyalások, ha például az Egyesült Államoknak demokrata elnöke lesz, vagy mi lesz, ha az észak-koreai vezető egészségi állapotának megromlása vagy esetleges halála miatt utódlási problémák lépnek fel.

FELHASZNÁLT IRODALOM

CSOMA Mózses: Észak-Korea a kínai szatellit állammá válás útján. *Külggyi Szemle*, 2008 tavasz.

http://www.nti.org/e_research/profiles/NK/Nuclear/index.html

http://www.nti.org/e_research/profiles/NK/Nuclear/nk_nuclear_2008.html

http://www.cfr.org/publication/7816/north_korea.html

http://www.cfr.org/publication/11097/chinanorth_korea_relationship.html

http://www.cfr.org/publication/7835/north_korea.html

<http://www.ft.com/cms/s/0/04e16ffa-79e3-11dd-bb93-000077b07658.html>

http://kitekinto.hu/kelet-azsia/2008/08/31/eszak-korea_fenyegetzik

http://kitekinto.hu/kelet-azsia/2008/06/28/eszak-korea_jo_utra_ter

http://kitekinto.hu/hatter/2007/02/21/feny_az_alagut_vegen_a_koreai_elzarkozas_vege

http://www.fn.hu/kulfold/20080919/eszak_korea_megzsarolta_egyesult/

http://www.fn.hu/kulfold/20080630/usa_visz_elelmet_eszak/

http://www.fn.hu/kulfold/20080626/eszak_korea_feltarja_nuklearis_programjat/

CORVINUS KÜLÜGYI ÉS KULTURÁLIS EGYESÜLET

biztpol.corvinuembassy.com